

**СУДЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

вул. Жилянська, 14, Київ, 01033

Ректорові Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ГЕТЬМАНУ А. П.

Шановний Анатолію Павловичу!

Конституційний Суд України відкрив конституційне провадження у справі за конституційною скаргою Гудиренка Сергія Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 307, частин першої, другої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України (далі – Кодекс).

За частиною третьою статті 307 Кодексу „ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дію чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора не може бути оскаржена, окрім ухвали про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження, скарги на відмову слідчого, прокурора в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження з підстав, визначених пунктом 91 частини першої статті 284 цього Кодексу, про скасування повідомлення про підозру та відмову у задоволенні скарги на повідомлення про підозру“.

У статті 309 Кодексу визначено ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, зокрема встановлено перелік ухвал слідчого судді (частина перша), а також, що „під час досудового розслідування також можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження або на рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження на підставі пункту 91 частини першої статті 284 цього Кодексу, про скасування повідомлення про підозру чи відмову у задоволенні скарги на повідомлення про підозру, повернення скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора або відмову у відкритті провадження по ній“ (частина друга).

Для забезпечення об'єктивного й повного розгляду справи та ухвалення Конституційним Судом України обґрунтованого рішення прошу Вас висловити позицію та/або наукову думку по суті конституційної скарги.

Прощу дати відповідь до 27 травня 2024 року.

Додаток: копія конституційної скарги на 5 арк.

З повагою

суддя-доповідач

Олег ПЕРВОМАЙСЬКИЙ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024;
телефон (057) 704-92-93, факс (057) 704-11-71, e-mail: kancel@nula.edu.ua

13.05.24 № 125-01-468
на № 361-005-16/1420
від 19.04.24

Судді Конституційного Суду України
Олегу ПЕРВОМАЙСЬКОМУ

Шановний Олеже Олексійовичу !

На Ваш запит № 361-005-16/1420 від 19.04.2024 р. (вх. № 125-01-468 від 23.04.2024 р.) надсилаємо Науковий висновок щодо відповідності Конституції України (конституційності) ч. 3 ст. 307, ч. ч. 1, 2 ст. 309 Кримінального процесуального кодексу України (на виконання звернення судді Конституційного Суду України Олега Первомайського у справі за конституційною скаргою Гудиренка Сергія), підготовлений фахівцями кафедри кримінального процесу Університету.

Додаток: на 13-ти арк.

Проректор з наукової роботи

Дмитро ЛУЧЕНКО

проф. Оксана Капліна
0675705025

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

щодо відповідності Конституції України (конституційності) ч. 3 ст. 307, ч. ч. 1, 2 ст. 309 Кримінального процесуального кодексу України (на виконання звернення судді Конституційного Суду України Олега Первомайського у справі за конституційною скаргою Гудиренка Сергія)

Як убачається із запиту, на розгляді Конституційного Суду України перебуває конституційна скарга Гудиренка Сергія Володимировича.

Скаржник вказує на те, що на підставі ухвали слідчого судді у кримінальному провадженні за його адресою було проведено обшук, в ході якого були виявлені та вилучені грошові кошти. Слідчий Управління Національної поліції у м. Київ постановою ці грошові кошти визнав речовими доказами та приєднав до матеріалів кримінальної справи. Прокурор місцевої прокуратури постанову слідчого Управління Національної поліції у м. Київ скасував. Проте, грошові кошти, які належать скаржнику, йому не повернули всупереч вимогам КПК. У зв'язку з цим він звернувся до слідчого судді із скаргою на бездіяльність уповноважених осіб Управління Національної поліції у м. Київ, яка полягає у не поверненні тимчасово вилученого майна в результаті проведення обшуку у кримінальному провадженні. Слідчий суддя залишив скаргу Сергія Гудиренка без задоволення. Окрім того, суд апеляційної інстанції відмовив у відкритті провадження, оскільки апеляційна скарга подана на судові рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку відповідно до вимог ч. 3 ст. 307, ч. 4 ст. 309 КПК. Гудиренко С.В. подав касаційну скаргу, в якій просив ухвали слідчого судді та суду апеляційної інстанції скасувати, призначити новий розгляд. Верховний Суд ухвалою відмовив у відкритті касаційного провадження, погодившись із рішенням суду апеляційної інстанції про те, що ухвала слідчого судді не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

Таким чином, на думку суб'єкта звернення до Конституційного Суду України, нормами діючого КПК не передбачений механізм участі у кримінальному провадженні особи, у якої майно тимчасово вилучено (за

виключенням випадку, якщо ця особа – підозрюваний), внаслідок чого така особа (власник або законний користувач майна) позбавлена можливості в рамках конкретного кримінального провадження ініціювати або здійснювати відповідні дії задля захисту своїх прав і свобод, захисту своєї власності. Слідчий суддя вийшов за межі своїх процесуальних повноважень і за відсутності законних підстав прийняв незаконне рішення про відмову в задоволенні його скарги на бездіяльність слідчого з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та його конституційних прав. Отже, апеляційний суд не вправі був відмовляти у перегляді такого незаконного рішення.

За наведених обставин Гудиренко С.В. стверджую, що держава Україна безпідставно втрутилась у його право власності на зазначені вище грошові кошти, оскільки положеннями ст. 169, ч. 3 ст. 307, ст. 309, ст. 392, ч. 4 ст. 399 КПК обмежила його конституційне право власності, а також право на судовий захист стосовно гарантій на апеляційний та касаційний перегляд ухвал слідчого судді, постановлених за вирішенням його скарги, як власника майна, права та законні інтереси якого безпідставно обмежуються під час досудового розслідування, на бездіяльність слідчого/прокурора, яка полягає у не поверненні тимчасово вилученого в ході проведення обшуку майна у кримінальному провадженні і які окремо від вироку не оскаржуються, адже заперечення на них включаються виключно до апеляційної/касаційної скарги поданої за розглядом кримінального провадження судом, а отже, суперечать положенням частин першої, другої статті 3, частинам 1 - 3 статті 8, частині першій статті 9, статті 19, статті 22, частин першої, четвертої статті 41, частин першої, другої статті 55, пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України.

1. Щодо інституту тимчасово вилученого майна.

Статтею 41 Конституції України визначено, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Наведене також узгоджується зі ст. 1 Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Протокол до ЄКПЛ), відповідно до якої кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) крізь призму своїх рішень неодноразово акцентував увагу на тому, що будь-яке втручання державного органу в право на мирне володіння майном повинно забезпечити «справедливий баланс» між загальним інтересом суспільства та вимогами захисту основоположних прав конкретної особи. Необхідність досягнення такого балансу відображена в цілому в структурі статті 1 Протоколу до ЄКПЛ. Необхідного балансу не вдасться досягти, якщо на відповідну особу буде покладено індивідуальний та надмірний тягар. Іншими словами, має існувати обґрунтоване пропорційне співвідношення між засобами, які застосовуються, та метою, яку прагнуть досягти. Недоторканність права власності визнається однією з основних засад кримінального провадження, встановленого ст. 16 КПК, яка констатує, що позбавлення або обмеження права власності під час кримінального провадження здійснюється лише на підставі вмотивованого судового рішення, постановленого в порядку, передбаченому КПК. На підставах та в порядку, передбачених КПК, допускається тимчасове вилучення майна без судового рішення. Отже, згідно зі ст. 16 КПК лише судовим рішенням особу може бути позбавлено права власності та лише судовим рішенням обмежується право власності. Без судового рішення можливе обмеження права власності лише шляхом застосування процедури «тимчасового вилучення майна», яка визначена статтями 167–169 КПК.

Одним із найпоширеніших способів вилучення майна є проведення обшуку в межах здійснення досудового розслідування. Ухвала суду про дозвіл на проведення обшуку повинна містити чіткий перелік майна, документів, які

підлягають вилученню. Нормами процесуального законодавства, а саме ч. 7 ст. 236 КПК, встановлено, що вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукування в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не належать до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном. Приписи цієї статті дають підстави зробити висновок, що майно, на відшукування якого надано дозвіл в ухвалі суду, не є тимчасово вилученим. У разі тимчасового вилучення майна під час обшуку, огляду, здійснюваних на підставі ухвали слідчого судді, передбаченої ст. 235 КПК, клопотання про арешт такого майна повинно бути подано слідчим, прокурором протягом 48 годин після вилучення майна, інакше майно має бути негайно повернуто особі, в якій його було вилучено.

Правомірність володіння органами досудового розслідування майном, яке наділене ознаками речових доказів, має підтверджуватися в порядку, визначеному зазначеними статтями. Тобто застосування інституту тимчасового вилучення майна можливе лише до вирішення питання про арешт такого майна або до його повернення, що свідчить про конкретне визначення законодавцем можливої подальшої долі тимчасово вилученого майна, при цьому можливість визнання такого майна речовим доказом без накладення на нього арешту відсутня.

У випадку якщо після закінчення 48 годин органдосудового розслідування не поверне майно особі, в якій його вилучено в ході обшуку, то кримінальним процесуальним законом передбачено порядок дій щодо його повернення.

Зокрема, ст. 303 КПК визначено, що на досудовому провадженні може бути оскаржено бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, яка полягає... у неповерненні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами статті 169 КПК... — заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним представником, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, володільцем тимчасово вилученого майна, іншою особою, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування.

При цьому, інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, відноситься до учасників кримінального провадження (п. 25 ст. 3 КПК). Такий учасник визначений як особа, стосовно якої (в тому числі щодо її майна) здійснюються процесуальні дії, визначені цим Кодексом (п. 16¹ ст. 3 КПК).

Разом з тим, окремої статті, яка б в загальному визначала права і обов'язки такого учасника, в кодексі немає, що ускладнює розуміння його процесуального статусу. Вбачається логічним, що виведення особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, в окремий процесуальний статус, свідчить про відсутність у цієї особи будь-якого іншого процесуального статусу.

Отже, на наше переконання, власник майна, який не наділений іншим процесуальним статусом у кримінальному провадженні, й є іншою особою, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, яка має право оскаржити бездіяльність, яка полягає у не поверненні тимчасово вилученого майна.

Важливим моментом під час розгляду такої скарги слідчим суддею є визначення – на кого покладається обов'язок доказування обставин, що охоплюються локальним предметом доказування у судово-контрольному провадженні по розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора під час досудового розслідування.

Змагальність сторін є однією із засад кримінального провадження, які згідно ч. 1 ст. 7 КПК визначають його зміст та форму. Виходячи із дефініції поняття кримінального провадження, закріпленого у п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК, та наскрізного статусу цієї засади, можна дійти висновку, що вона поширюється і на розгляд скарг слідчим суддею в судово-контрольному провадженні.

Відповідно до ч. 3 ст. 306 КПК розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи яка подала скаргу, чи її захисника, представника та слідчого,

дізнавача чи прокурора, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржується. Відсутність слідчого, дізнавача чи прокурора не є перешкодою для розгляду скарги.

Процесуальний закон не встановлює, хто з учасників провадження зобов'язаний доказувати обставини, викладені у скарзі, як і не встановлює кола обставин, що підлягають доказуванню. Аналіз нормативного змісту засади змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості (ст. 22 КПК) свідчить, що однією із її характерних рис є наявність у сторін власних правових позицій, які вони самотійно обстоюють. Призначення процесуального інституту доказування свідчить про недостатність учаснику провадження за допомогою скарги висловити лише твердження про неправомірність рішення, дії або бездіяльності слідчого чи прокурора, а також і про обов'язковість подання доказів щодо такої позиції. Виходячи з ч. 1 ст. 22 КПК, цей обов'язок покладається саме на учасника кримінального провадження, який звернувся зі скаргою до слідчого судді; саме на особу, яка подала скаргу, покладається тягар доказування порушення її прав, свобод чи законних інтересів оскарженим рішенням, дією чи бездіяльністю органів досудового розслідування та прокурора. Водночас тягар доказування законності та обґрунтованості оскарженого рішення, законності дії та бездіяльності покладається на слідчого, дізнавача, прокурора, що є проявом презумпції вини суб'єкта владних повноважень, рішення, дії чи бездіяльність якого оскаржуються.

Видається, що враховуючи нормативний зміст засади змагальності, учасник кримінального провадження, який подав скаргу, повинен довести кожную обставину, яку у ній викладено, а слідчий, дізнавач, прокурор мають право, оскільки участь у судовому засіданні не є їхнім обов'язком, спростовувати доводи скарги та обґрунтовувати правомірність своєї процесуальної поведінки, а також сторони не позбавленні права у судовому засіданні навести додаткові аргументи на користь своєї позиції, які не викладені у скарзі чи в оскаржуваному рішенні. Ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги повинна

ґрунтуватися на всебічному, повному та об'єктивному дослідженні викладених у ній обставин.

Тобто, на наше переконання, кримінальним процесуальним законом передбачена процедура, в рамках якої особа, у якої майно тимчасово вилучено, має можливість ініціювати судово-контрольне провадження задля захисту своїх прав, свобод, захисту своєї власності.

Окремо, вважаємо за потрібне, звернути увагу на тезу, висловлену у конституційній скарзі Гудиренка С.В.: «...оскільки слідчий суддя вийшов за межі своїх процесуальних повноважень і за відсутності законних підстав прийняв незаконне рішення про відмову в задоволенні моєї скарги на бездіяльність слідчого з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та моїх конституційних прав, то апеляційний суд не вправі був відмовляти у перегляді такого незаконного рішення слідчого судді та залишати його в силі». Обґрунтовуючи свою вимоги скаржник посилається на правову позицію Верховного Суду України, викладену в постанові від 12 жовтня 2017 року у справі №757/49263/15-к. Втім, маємо зауважити, що посилання на зазначену постанову Верховного Суду України є нерелевантним.

У правовому висновку Верховного Суду України, сформульованому в постанові від 12.10.2017р у справі №757/49263/15-к, йдеться, що в разі постановлення слідчим суддею ухвали, що не передбачена кримінальними процесуальними нормами, до яких відсилають положення ч. 3 ст. 309 КПК України, суд апеляційної інстанції не вправі відмовити у перевірці її законності, посилаючись на приписи ч. 4 ст. 399 КПК України. Право на апеляційне оскарження такого судового рішення підлягає забезпеченню на підставі п. 17 ч. 1 ст.7 та ч. 1 ст.24 КПК України, які його гарантують, з огляду на положення ч. 6 ст. 9 КПК України, яка встановлює, що у випадках, коли положення КПК України не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч. 1 ст.7КПК України.

До аналогічних висновків неодноразово доходив Верховний Суд (зокрема, постанова від 15.02.2018 у справі №757/2200/17-к, ухвала від 06.03.2018 у справі №243/6674/17-к) у кримінальних провадженнях, коли слідчий суддя постановляв ухвали щодо тих чи інших питань, процедура вирішення яких слідчим суддею не була передбачена КПК.

На відміну від наведених справ, у кримінальному провадженні, в якому фігурує майно Гудиренко С.В., ухвала слідчого судді була постановлена в межах його компетенції, в рамках процедури, передбаченої статтями 303-307 КПК. Тому зазначені висновки Верховного Суду України та Верховного Суду не можуть бути застосовані в цій ситуації.

2. Щодо інституту оскарження ухвал слідчого судді, постановлених на стадії досудового розслідування

Ключовою вимогою скаржника є перевірка ч. 3 ст. 307, частин 1, 2 ст. 309 КПК на відповідність ч. 1 ст. 8, ч. 1 ст. 55, ст. 124, п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України. З огляду на аргументи скаржника вважаємо необхідним зазначити таке.

Право на оскарження судових рішень у судах апеляційної та касаційної інстанцій є складовою конституційного права особи на судовий захист. Воно гарантується визначеними Конституцією України основними засадами судочинства, які є обов'язковими для всіх форм судочинства та судових інстанцій, зокрема забезпеченням апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом (пункт 8 частини третьої статті 129) (пункт 3.2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 25 квітня 2012 року № 11 – рп/2012).

Відповідно до п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України до основних засад судочинства належить забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення. Така редакція цієї конституційної норми набула чинності у зв'язку з прийняттям

Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 року.

Як зазначено у Пояснювальній записці до проекту зазначеного Закону України, нова редакція пункту 8 ч. 2 ст. 129 Конституції надасть змогу гарантувати особі право на перегляд справи судом принаймні один раз – в апеляційному порядку. При цьому йдеться не про надання можливості оскаржувати будь-яке судове рішення, а лише про перегляд справи загалом – тобто справи, стосовно якої суд ухвалив рішення по суті спору або стосовно іншого питання, яке віднесене законом до компетенції суду. Отже, рішення, яким завершується розгляд справи, може стати предметом перегляду в суді вищого рівня в апеляційному порядку і подання апеляційної скарги щодо такого рішення не може бути заборонено законом. Водночас, законом можуть бути встановлені обмеження чи навіть заборони щодо оскарження в апеляційному порядку окремих процедурних судових рішень.

Згідно з ч. 3 ст. 307 КПК ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дію чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора не може бути оскаржена, окрім ухвали про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження, скарги на відмову слідчого, прокурора в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження з підстав, визначених п. 9⁻¹ ч. 1 ст. 284 КПК, про скасування повідомлення про підозру та відмову у задоволенні скарги на повідомлення про підозру, повернення скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора або відмову у відкритті провадження по ній, а інші, окрім визначених ч. 1 та 2 ст. 309 КПК, ухвали слідчого судді оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді.

Таким чином, особа фактично позбавляється права на перегляд ухвали слідчого судді за результатом розгляду скарги. Видається, що обмеження стосовно апеляційного оскарження ухвал слідчого судді за результатами розгляду скарги не відповідає Конституції України та європейським стандартам судочинства з огляду на таке.

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ або Конвенція) забезпечує кожному право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом. При цьому, в межах «права на суд» право доступу до правосуддя розуміється як можливість ініціювати судові провадження (справа Бруалла Гомес де ла Торре проти Іспанії від 19 грудня 1997 року, заява 26737/95).

Згідно з практикою ЄСПЛ у статті 6 Конвенції, якою передбачено право на справедливий суд, не встановлено вимоги до держав засновувати апеляційні або касаційні суди. Там, де такі суди існують, гарантії, що містяться у вказаній статті, повинні відповідати також і забезпеченню ефективного доступу до цих судів (рішення у справі «Делкур проти Бельгії» від 17 січня 1970 року, заява № 2689/65 та «Гофман проти Німеччини» від 11 жовтня 2001 року, заява № 34045/96)

Таку ж позицію ЄСПЛ підтримав у своєму рішенні від 08.01.2008 року у справі «Скорик проти України» зазначивши, що відповідно до п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, якщо в національному правовому порядку існує процедура апеляції, держава має гарантувати, що особи, які знаходяться під її юрисдикцією, мають право на оскарження судових рішень в апеляційних судах на основі ст. 6 Конвенції.

У рішенні ЄСПЛ у справі «Ашингдейн проти Сполученого Королівства» від 28 травня 1985 року, заява № 8225/78, Суд, зокрема, зазначив, що покладатися на «право на суд», однією зі сторін якого є право доступу, може кожен, хто обґрунтовано вважає, що втручання в здійснення його прав є незаконним, і скаржитися на неможливість вчинити позов у судовому органі, який відповідав би вимогам, встановленим п. 1 ст. 6 ЄКПЛ. Заявник таки дістав доступ до високого суду і відтак до апеляційного суду, але тільки для того, щоб отримати відповідь на законне відхилення його позовів. Таким чином, в окреслених межах він мав доступ до наявних у національній системі засобів правового захисту. Проте цим не обов'язково вичерпуються вимоги п. 1 ст. 6 Конвенції. Належить ще встановити, чи був ступінь доступу, з огляду на принцип верховенства права у демократичному суспільстві, достатнім для забезпечення «права на суд», гарантованого національним законодавством.

Конституційний Суд України у своєму рішенні від 08.04.2015 року зазначає, що право на судовий захист включає в себе, зокрема, можливість оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку, що є однією з конституційних гарантій реалізації інших прав і свобод, захисту їх від порушень і протиправних посягань, в тому числі від помилкових і неправосудних судових рішень.

Окрім того, ЄСПЛ звертає увагу, що ст. 13 Конвенції передбачає можливість наявності ефективних засобів захисту щодо перегляду судового рішення. У випадку, якщо особі не надано національним законодавством право оскарження судового рішення, то така процедура захисту прав не є досить ефективним засобом захисту заявника. У подібних випадках, як відзначає суд, має місце порушення ст. 2 Протоколу № 7 до Конвенції.

Верховна Рада України, визначаючи законом судоустрій та судочинство, повинна встановлювати такий обсяг права учасників судового провадження на інстанційне оскарження рішення місцевого суду, який би забезпечував ефективний судовий захист (інстанційність в нашому випадку проявлятиметься в тому, що рішення судді місцевого суду, прийняті в межах судового контролю за органами досудового розслідування, підлягають оскарженню до вищестоящего суду в апеляційному порядку) - рішення Конституційного Суду України від 8 квітня 2015 р. у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ч. 2 ст. 171-2 Кодексу адміністративного судочинства України.

Таким чином, згідно з Конституцією України допускається можливість обмеження права на апеляційне та касаційне оскарження рішення суду, однак воно не може бути свавільним та несправедливим. Таке обмеження має встановлюватися виключно Конституцією та законами України; переслідувати легітимну мету; бути обумовленим суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційним та обґрунтованим. У разі обмеження права на оскарження судових рішень законодавець зобов'язаний запровадити таке правове

регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію права на судовий захист і не порушувати сутнісний зміст такого права.

Заборонивши оскарження до суду апеляційної інстанції ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування, зокрема, на бездіяльність, яка полягає у не поверненні тимчасово вилученого майна, на наш погляд, законодавець допустив непропорційність між поставленою метою та вжитими для її досягнення заходами, що призвело до порушення сутнісного змісту фундаментального права кожного на справедливий суд.

Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у

пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню (рішення Конституційного суду України від 2 листопада 2004 р.).

Сказане дозволяє дійти висновку про те, що обмеження законодавцем права особи на оскарження рішення слідчого судді може бути виправданим лише щодо оскарження ухвал, які не обмежують основоположні права, визначені Конституцією та Конвенцією, не перешкоджають доступу до правосуддя. В інших випадках особи повинні мати право на інстанційне оскарження відповідної ухвали слідчого судді, оскільки забезпечення контролю судової влади усіх дій та рішень у кримінальному провадженні, які так чи інакше обмежують права особи, має суттєве значення для відповідності законодавства європейським стандартам.

Висновок. Вищезазначене дозволяє дійти висновку про невідповідність частини 3 ст. 307, ст. 309 КПК України (в частині заборони оскарження в апеляційному порядку ухвал слідчого судді за результатом розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора) ч. 1 ст. 8, ч. 1 ст. 55, п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України.

Відповідь підготувала доцентка кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидатка юридичних наук, професор Туманянц А.Р.

**Завідувачка кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
докторка юридичних наук, професор**

О. В. Капліна